

Реферат на тему: "Аналіз роману "Собор" Олеся Гончара"

Олесь Гончар

АНАЛІЗ РОМАНУ "СОБОР"

Можна з впевненістю сказати, що творчість Олеся Гончара загальнолюдська, бо про загальнолюдські цінності він вболіває у кожному своєму творі. Який період історії нашого народу не розглядав би автор, — скрізь простежуються найвищі цінності життя — свобода і людяність.

Стосовно свободи, здавалось би, зрозуміло, якщо мова йде про боротьбу з ворогом. А от у мирний час... У мирний час, коли не існує відкритого антагонізму, поняття "свобода" сприймається абстрактно. Але саме проти цієї абстракції і протестує автор, створюючи образи людей, вільних у своєму виборі, у своїх судженнях і переконаннях. Шлях до свободи фізичної завжди супроводжувався кров'ю, смертю, руйнівництвом. А хіба шлях до свободи духовної коли-небудь був легким? Напевно, ні, адже руйнівна спроба торкалася і людських душ, а смерть духовна навряд чи легша за смерть фізичну.

І саме тому Олесь Гончар так багато уваги приділяв зображенню духовної краси представників повоєнного покоління і викриттю їхніх негативних проявів.

Українська література 60—70 років почала шукати нові форми для показу істинно людських цінностей. На жаль, більшість цих творів або чекали свого часу, або були вилучені з літературного процесу. Це стосувалося творчості Валерія Шевчука і Романа Іваничука, Григора Тютюнника і Олеся Гончара, адже роман "Собор" було заборонено літературними критиками на двадцять років)

Та хіба могла сподобатись тогочасним ідеологам правда про кар'єризм деяких офіційних осіб, риси яких уособлює в собі Володька Лобода? Саме з ініціативи таких робіт руйнувалися пам'ятки архітектури, знищувались родючі ґрунти, осушувались повноводні ріки. Дивлячись на красу дніпровських плавнів, Володька виношує руйнівну ідею: "Затопити або, навпаки, осушити?" Про Лободу і про таких, як він у романі "Собор" сказано: "Не Архімед, не Галілей — чиновник іде по світу, він задає тон... Так, так, великий чиновник двадцятого століття. Ейнштейн ніщо порівняно з ним. Той робить відкриття, а цей вирішує.

Кнопки натискає. Кладє резолюцію на твоїй долі". Такі ж чиновники вершили долі представників сільської молоді, які не мали права виїхати з села.

У самому творі можна віднайти рядки, якими Олесь Гончар передбачав реакцію чиновників на свій роман: "Треба й сучасних авторів підчитати, щось вони ж там пишуть? Щось... мислять? Лобода одразу нахмурився: ох, знаємо тих мислителів. Про соцреалізм не дуже щось, більше про гуманізм... Вічні питання їм подавай, вічні істини, їм би оцей собор — стояли б і вік на нього молились... Ні, розбалували ми їх!.."

"Стало, зокрема, зрозуміло, що на час виходу у світ роман поділив долю творів, які

за рівнем проникливості і гостроти художніх узагальнень та завбачальності багато в чому випереджали свою добу — саме в плані акцентування на проблемах, які з плином років набули ще більшої злободенності. Властива й іншим Гончаревим творам, ця якість виявила себе в "Соборі", може, з найбільшою силою. Принаймні перечитуючи роман, не раз ловиш себе на думці, що написаний він саме нині, а не двадцять років тому — такими першовідкриттєвими, розвідувальними ознаками твір наділений"¹

Центральним образом твору є образ собору. Це символічний образ, який уособлює в собі духовне начало українського народу, здійснює зв'язок поколінь, є верховним суддею людських діянь з погляду вічності. Собор увібрав у себе довершеність і гармонію, витончену красу і внутрішню силу. Тому сприймається він як жива істота: "Вночі собор молодіє. Зморшок часу на ньому не видно..."

Проте найголовнішою в творі є тема збереження духовних святинь, без яких людина перестає бути людиною. Саме в ставленні до собору розкриваються всі персонажі твору. Вони ніби поділяються на два умовних табори — захисників цієї величної споруди та недругів.

Духовно багатими і чистими постають перед нами жителі приміської окраїни. У кожного з героїв твору своя доля, своя історія, свій шлях. Але єднає їх моральна чистота, виражена у їхньому відношенні до праці, до природи, до культури свого народу. Душі Єльки і Миколи, Віруньки й Івана, Ізота Лоботи і Ягора Катратого такі ж чисті, як прозорі води Скарбного. Ніякий бруд не може торкнутися їхніх сердець. Таке уособлення непорядності як Володька Лобода не може їх морально зіпсувати.

Справжнім красенем постає перед нами Микола Баглай. Студент-мрійник, він сповнений такої глибокої віри в життя, що ладен пожертвувати ним в ім'я людей. В ім'я людей будували давні майстри свою святиню, в ім'я людей захищав її професор Яворницький від махновського розгулу, в ім'я людей став на захист собору ще один оборонець — Микола Баглай. Юнак любить свій край, в якому виріс, з пошаною

ставиться до людей, до історії свого народу, до науки. На тлі собору виростає його кохання до Єльки, але при цьому собор — не пасивна споруда, а ніби жива душа, яка спонукає людей до високих і чистих почуттів.

Єлька, яка дивилась на собор з страхом і недовірою, після переконань Миколи збагнула, що іноді споруди бувають чистішими за людей. А пережиті дівчиною втрати і образи не залишать і сліду жорстокості на її серці. Вона палко кохає Миколу, шанобливо ставиться до дядька Ягора, щиро вболіває за Ізота Лободу. Миколине кохання допомагає дівчині розібратися у власних почуттях і поривах.

Герої Гончара надзвичайно вродливі. Вродливі не лише зовнішньо, а і внутрішньо. Наполеглива і лагідна Вірунька вродлива своїм чеканням. Вона ніби випромінює свою чистоту і вірність. Ця жінка всюди встигає — завзяття вистачає їй і на роботі, і дома, і у громадських справах. Вірунька не лише поборниця справедливості, а ще і звинувачувач людської підлості, адже саме вона викрила безчесний вчинок свого кума Володьки Лободи, який позбавив собор таблички — його охоронної грамоти.

Такою ж чистотою оповитий образ Івана Баглая. Але творення цього образу дещо

відмінне, оскільки читач знайомиться з Іваном через когось: через Віруньку, через брата Миколу, через Ізота Лободу. І нарешті він з'являється сам, чистий своїми поглядами, думками, розумінням свого місця в житті. Перебуваючи в чужій країні, Іван ні на мить не забував про свою. Він порівнював життя людей далекої Індії із побутом нашого народу і щиро вболівав за велику відсталість своєї Батьківщини. Найбільш його захоплювало те, як "там" уміють захищати й берегти пам'ятки культури, яка доброзичливість панує серед людей. Іван мимоволі доходить до висновку, що не можна далі так жити, підкоряючись підлабузникам, кар'єристам, руйнівникам досягнень співвітчизників.

З любов'ю зобразив письменник і образ металурга Ягора Катратого. Зовні похмурий, Ягор виявляється дуже ніжною людиною. Його батьківське ставлення до Єльки сповнене турботи і вболівання за її долю. Саме цим пояснюється бажання Ягора знайти для племінниці надійний захист. Безумовно, захист в образі Володьки Лободи хибний, проте почуття Ягора справжні.

Юність проведена серед махновців, наклала на Яго рове обличчя печатку суворості. На все життя запам'ятав він зустріч з професором Яворницьким, яка дала його становленню значно більше, ніж всі попередні роки. Відбулась переоцінка цінностей. Можливо, саме ця зустріч допомогла юнакові знайти себе, а згодом стати хорошим металургом і героїчним визволителем Титана.

З надзвичайною теплотою зображено Ізота Івановича Лободу. Заслужений робітник виховав багато славних металургів. Війна забрала в нього двох синів. На третього, Володимира, покладав всі батьківські

надії, але марно. Не маючи впливу на сина-кар'єриста, тамуючи образу на нього, Лобода змушений доживати вік у Будинку старих металургів. Старий батько мріє про онуків, сподівається, що син отямиться, зміниться і повернеться обличчям до людей.

Але історія має немало свідчень тому, як деякі люди шляхом підступності і підлості ошукували державу, а не те що рідних батьків. Саме з такого звироднілого племені походить і Володька Лобода. Недаремно його називають батькопродавцем. І хоча це не єдине його прізвисько, проте ганебнішого за це не буває. Кар'єрист і "юшкоїд" Володька Лобода з тих, хто будь-якою ціною йтиме до влади. Він вміло ховає своє хижацьке ество за словами: "Ідучи назустріч побажанням трудящих..." Боляче зачіплянцям, бо з'являється чутка, що Володьчину старанність вислужитись помітили "вгорі", на що рідний батько, Ізот Лобода, скаже: "...Він вам не один собор знесе, не одне таке смердюче море збудує, що й ради потім не дасте".

Жахлива сама природа такого явища як байдужість. "І ніякого докору власної совісті, навіть дивна реакція на протест. Чи немає в тім страшнішого, аніж жорстокість завойовника? Ворог руйнує із заздрощів, із люті. Народ, звільнивши рідну землю, знову починає відбудовувати зруйноване, реставрує, все робить для того, щоб пам'ятка була такою ж гарною, привабливою. Що руйнує байдужість і сліпота, вже не відбудовується".¹

Хоча Володька Лобода досить молода людина, змінити його характер, напевне, вже

не зможе ніщо. У творі є ще один представник молоді, судження якого викликають занепокоєність. Це Роман Орлянчен-ко, друг Миколи Баглая. Роман — принципова і чесна людина. Проте гнітюче враження залишає його скептицизм. Юнак не вірить у людей, у гуманістичні ідеали. Поспілкуєшся з таким — і життя втратить найяскравіші фарби, стане сірим і безбарвним. І якщо Микола ставиться до буденності життя оптимістично і прагне позитивних змін, то Роман не йде далі критики.

Можливо, Миколин вчинок переконає і Романа, і йому подібних скептиків у величї людини. Адже у сутичці з тими, "...що без соборів у душі", Микола виглядав "як той біблійський юнак, що вигнав осквернителів з храму".

Справжнім скарбом творчості Олеся Гончара є багата, співуча мова. Саме вона є однією з найсуттєвіших ознак творчості письменника. Прозу Гончара не можна ні з чим сплутати, вона неповторна. Неповторність ця в чудових українських пейзажах, в соковитих фарбах портретів. Образи "Собору" виписані так повно, так чітко, наче фрески та ікони. Стосується це не тільки позитивних персонажів, які мають ніби позначку чистоти і святості, стосується це і негативних образів — будь то кар'єрист Лобода чи осквернителі храму.

Мова Гончара багата на глибокі і зворушливі слова, які мають свій ритм, тембр і звучання. "Художні ресурси кожного окремого слова можуть бути невичерпними, але кожен письменник наділяє своє слово різною мірою енергії. Чим більше — тим краще, тим довговічніший роман чи повість, тим вони потрібніші. Є ця начебто прихована від стороннього ока енергія в кожному слові Олеся Гончара, запаси її щедрі, ми постійно черпаємо цю енергію, а вона так і залишається невичерпною, бо її наділено секретом тривалості незнищенності, постійної зарядженості..."¹ ,

Поліфонія "Собору" містить в собі і філософські, і моральні аспекти. ¹ Автор поєднав спогади про минуле і турботу про день прийдешній, відпо— , ' відальність людини за навколишній світ і її значимість в цьому світі. Кожний з творів, а особливо роман "Собор", неначе застерігає людство від руйнівної спроби змінити світ. Наскрізне через усе художнє полотно "Собору" Гончар проводить ідею збереження споруди, повітря, людини. Дими над Зачіплянкою і клапті сажі над степовими Вовчугами — це своєрідне застереження від екологічних катаклізмів. Твір було написано в 60-ті роки, задовго від аварії на Чорнобильській АЕС! Ось в чому полягає сучасність твору, актуальність його тематики. Злободенність прози письменника направлена проти загальнолюдського злочину, злочину перед історичною пам'яткою, перед сучасниками і перед нащадками. Адже бюрократизм, кар'єризм, егоїзм, байдужість ведуть до бездуховності і бездушшя. Саме в цьому і полягають особливості художньої публіцистики Олеся Гончара. За визначенням Леоніда Новиченка, "ідеться про щось більше і загальніше (хоч хтось його може назвати й частковим порівняно з художніми зобов'язаннями визначеного таланту) — про справжню, а не лише декларовану відкритість письменника суспільним болям і тривогам, про його відвагу, коли хочете, сказати за всіх у гострих сьогоденних питаннях, які справді стосуються всіх, але про які далеко не всі зважуються вголос (а отже і з достатньою доказовістю) говорити."²

Суспільні події є результатом людської діяльності, отже і розглядати їх треба через людські долі і характери. А герої Олесь Гончара відзначаються чітким індивідуальним колоритом, їх діалоги сконденсовані і влучні, і вся мова чітка і дотепна. Кілька штрихів — і перед нами автор примітивного листа, солдат-нездара, що поставив у ряд з високим почуттям приземлену потребу та ще й спаплюженою мовою: "Січас служить якось непривично, трудно звикать, що тобою командують, та все привикнеця, пайка хватає, наїдаюся полностью". Безумовно, витончена душа Єльки не могла прийняти такого визнання, навряд, що комусь іншому буде воно до вподоби. Здавалось би, смішно, проте не до сміху, коли подібний молодик ганьбить і людські почуття, і рідну мову. А хіба не відчувається авторський праведний гнів, направлений на руйначів рідної природи!

Олесь Гончар належить до тих людей, які прагнули бачити не тільки людські почуття, а і все життя гармонійним.

КОРОТКИЙ ЛІТОПИС ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

3 квітня Народився в робітничому селищі Ломівка на околиці 1918р. Дніпропетровська.

1921 р. Після смерті матері опинився на вихованні дідуса і бабусі у слободі Суха на Полтавщині.

1925 р. Вступив до школи.

1933 р. Закінчив Бреусівську семирічну школу на Полтавщині; почав працювати в редакції Козельщинської районної газети.

1934р. Навчання в Харківському технікумі журналістики, по закінченню — робота в газеті "Ленінська зміна".

1938 р. Вступ до Харківського університету (філологічний факультет), написання наукових студентських робіт та перших літературних творів.

1941 р. Добровільно пішов на фронт у лавах студентського батальйону, поранення на березі Росі, лікування в польовому госпіталі.

1942 р. Друге поранення, лікування у м. Красноярську, після одужання повернення на фронт.

грудень 1945 р. Демобілізувався з армії, оселився у старшої сестри в Дніпропетровську, почав літературну роботу.

1946р. Вийшла друком новела "Модри Камень". Продовжує навчання на філологічному факультеті Дніпропетровського університету.

1946р. Вийшла друком перша книга трилогії "Прапороносці" — "Альпи" — у журналі "Вітчизна".

літо 1946 р. Захист дипломної роботи на тему "Новели Василя Стефаника".

1946 р. Вступ до аспірантури при Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка Академії наук Української РСР, початок професійно-письменницького життя.

початок 1947р. Вийшов друком "Голубий Дунай".

осінь 1948 р. Світ побачила третя книга трилогії "Прапороносці" — "Злата Прага", яку відзначено двома Сталінськими преміями (1947, 1948 рр.).

1949—1960 рр. Вихід у світ творів воєнної тематики: "Земля гуде", "Партизанська

іскра", "Людина і зброя". Робота над творами сучасної та історичної тематики (збірки "Південь", "Дорога за хмари", "Чари-комипгі", повісті "Микита Братусь", "Щоб світився вогник", романи "Таврія", "Перекоп", "Тронка" та ін.).

1968 р. Вийшов друком роман "Собор", вилучений реакційною критикою з літературного процесу.

1972 р. Робота над повістю "Бригантина".

1976 р. Завершення роботи над романом "Берег любові".

1980 р. Вийшов друком роман "Твоя зоря".

1986 р. Опубліковано повість "Далекі вогнища", новели "Корида", "Чорний яр", "Двоє вночі", повість "Спогад про океан".

1992-1993 рр. Міжнародний Біографічний центр у Кембріджі (Англія) визнав О. Гончара "Всесвітнім інтелектуалом 1992/93 років".

14 липня 1995 р. О. Т. Гончар помер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончар О. Про наше письменство.— К.: Рад. письменник, 1972.— 252 с.

2. Гончар О. Твори: У 6 т.— К., 1978.

3. Гуцало Є. Влада таланту. Слово про О. Гончара.— К.: Рад. письменник, 1998.— С. 167—174.

4. Дончик В. В ім'я України // Укр. мова і літ. в шк.— К.: Освіта, 1993.— № 4.— С. 4—6.

5. Жулинський М. Олесь Гончар: творчість як доля // Укр. мова і літ. в шк.— К.: Освіта, 1991.— № 11 — С 55—61; № 12.— С. 53—59.

6. Лупій О. Собори душ людських: Слово про О. Гончара.— К.: Рад. письменник, 1988.— С 197—203.

7. Наєнко М. Життя в мистецтво перейшло // Укр. мова і літ. в шк.— №4.— 1993.— С. 13.

8. Новиченко Л. За законами гідності: Слово про О. Гончара.— К.: Рад. письменник, 1988.— С. 298—308.

9. Погрібний А. Олесь Гончар.— К.: Дніпро, 1987. — 248 с.

10. Семенчук І. Олесь Гончар: До 60-річчя з дня народж.— К.: Знання, 1978.— 64 с.

11. "Слово про похід Ігорів". Ритмічний переклад. Давня укр. літ. Хрестоматія.— К.: Рад. шк., 1991.— С. 230.

12. Фащенко В. Новелістичний епос. Слово про О. Гончара.— К., 1988.— С. 565—585.

НОВЕЛІСТИКА ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Протягом усього творчого життя Олесь Гончар звертався до малих літературних жанрів — новел та оповідань, ставлячи їх на один філософсько-естетичний щабель з великими прозовими полотнами. Новелістика Гончара — високохудожня частина його творчого доробку. Причому, тематика його новел дуже різноманітна. Все письменницьке життя Гончара сповнене спогадів про минулу війну і вболівань за сучасне та майбутнє людства, про що свідчать новели "Модри Камень" (1946), "Весна

за Моравою" (1947), "За мить щастя" (1964), "З тих ночей" (1974), "Плацдарм" (1985) і багато-багато інших.

Ранні довоєнні твори Гончара свідчать про його тяжіння до малих прозових жанрів в яких сконцентровано великі проблеми і важливі теми. Письменник довів, що можна "у невеликому відкрити велике, у краплі води побачити сонце і почути гомін моря... Таке вміння властиве талантові народнопоетичному".

Новела "Модри Камень" продовжує воєнну тематику творів О. Гончара. Написана через два роки після війни, вона являє собою спогад солдата-розвідника про один воєнний епізод, який відбувся у словацькому містечку Модри Камень ("модри" — голубий).

Виконуючи завдання в тилу ворога, розвідник був поранений. Його рятувала словацька дівчина Тереза. Між молодими людьми зародилось чисте палке кохання, яке не мало продовження, бо Терезу було вбито поліцаями за переховування радянського воїна, коли в неї знайшли закривавлені бинти.

Коли розвідник повернувся після звільнення Модри Каменя — Терези вже не було.

Глибоко і проникливе змалював Олесь Гончар образ Терезиної матері, яка втратила у дій війні двох дітей (брат Терези загинув у боротьбі з фашистами)— Впізнавши солдата, згорьована жінка згадала свою дочку, яка могла б бути щасливою з цим юнаком.

Образи твору досконалі у зображенні, адже уособлюють чисті почуття, глибокі переконання.

Побудова твору незвичайна, адже безіменний боєць через багато років повертається у минуле, згадує воєнні літа, згадує Терезу і її матір. Якщо центральна частина твору — це спогади розвідника про знайомство з Терезою і розповідь її матері про загибель дівчини, то початок і кінець твору — своєрідне обрамлення, видіння розвідника. Це видіння — уявний образ Терези, з якою він розмовляє.

Новела "Модри Камень" написана в романтично-піднесеному стилі. Несміливе і нерозквітле кохання, яке зароджувалось між радянським бійцем і словацькою дівчиною, виступає як засудження війни. Це засудження значно глибше за інші фактори, бо немає нічого страшнішого за вбите прекрасне людське почуття.

В 1966 році Олесь Гончар створив ще один твір, в якому засудив жорстокість, але тепер вже жорстокість людини по відношенню до природи. Це новела "На косі".

Потрапивши на невеличкий краєчок землі — необжиту косу, яка сягає далеко в море, — людина відчуває надзвичайну гармонію буття, в якій перебуває, відчуває себе маленькою часточкою всесвіту, краплинкою вічності.

Героїня твору, в недавньому минулому студентка біофаку, а тепер співробітник заповідника, Ольга, відчуває себе щасливою. Вона окрилена своєю роботою, свіжим повітрям, незайманістю і чистотою природи. Більше за все дівчина боїться стати байдужою до краси, перестати нею милуватись. Адже найбільшим гріхом людини вона вважає практицизм, який призводить до байдужості.

Дівчина навіть не сподівалась, що байдужість, як і нищість — не така вже й

поодиноким рисом. Яким було її розчарування, коли чоловік, якого вона вподобала, в якого навіть закохалась, виявився підлабузником і негідником. Саме негідником, бо порушив не тільки обов'язки єгеря, захисника природи, а і всі загальнолюдські норми. Принижуючись перед начальством, він не тільки дозволив, а навіть спонукав їх до полювання на птаха. Ні один із сторожів заповідника не погодився готувати лебедя на вечерю. Для всіх присутніх цей птах вважався святим, крім найвищого начальства, якому догоджав єгер. Жахливо ще й те, що під час прогулянки на косі ніхто з присутніх посадових осіб, навіть кандидат наук з контори заповідника, не попередили злочину, дозволили вбити довірливого птаха. Виникає суперечливе питання щодо причетності до злочину. Винен той, хто вбивав лебедя чи той, хто стояв поруч і догідливе мовчав?

О. Гончар устами Ольги ставить перед сучасниками і нащадками питання моралі. Автор через переживання героїні новели "На косі" намагається зрозуміти межу добра і зла, прагне повернути людські душі до святинь,

ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ О. Т. ГОНЧАРА

Олесь Терентійович Гончар — всесвітньовідомий письменник і громадський діяч. Його високо гуманістичні твори вражають глибиною і масштабністю мислення. Письменника турбує не тільки доля рідної України, а і доля всього людства. Уже в першому своєму визначеному творі — трилогії "Прапороносці" устами своїх героїв він гнівно засудив війни і все те зло, яке вони приносять людству. У його творах основним об'єктом дослідження є людина. Людські вчинки і людські помисли, людська велич і людська чистота — ось чим захоплюється письменник! Він обвинувачує як загальнолюдське зло так і антиморальні прояви окремих людей, вважаючи, що найменша підлість може згодом перерости у велику біду, що здатна призвести до трагедії багатьох людей або навіть людства в цілому. Вболівання за долю людини, високий патріотизм і гуманізм — ось найяскравіші ознаки творчості Олесь Гончара.

Перу письменника належить значна кількість романів, повістей, оповідань, новел, критичних нарисів та статей. Твори перекладені більше як 40 мовами світу. Все прогресивне людство шанує прогресивні тенденції його творчості.

Внутрішнім пафосом письменника-патріота пройнято сторінки однієї з останніх книжок Олесь Гончара "Чим живемо. На шляхах українського відродження". У добірці статей, передмов, виступів, вибраних з доробку 60—90 років розкривається не тільки громадянська і творча позиція письменника, а і людське єство видатного майстра прози.

Відданий син України, Олесь Терентійович Гончар присвятив їй багатство і щедрість свого таланту і свою синівську любов.

ЗРАЗКИ УЧНІВСЬКИХ ТВОРІВ

СОБОР ЯК СИМВОЛ ДУХОВНОЇ КРАСИ ЛЮДИНИ У ОДНОЙМЕННОМУ РОМАНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

У кожної людини слово "собор" викликає свої особливі асоціації. Комуś уявляється служба в храмі, комуś — блиск хрестів на баштах у надвечір'я, комуś — велична панорама міста із злотоверхими церквами. Всі ці уявлення суто індивідуальні, але є між

ними спільна риса — відчуття величч і неповторності. Недаремно ж у давнину соборами називали зібрання великої кількості людей для обговорення важливих питань релігійного чи іншого значення. Отже, слово "соборність" (єдність, єднання) є спорідненим до слова "собср".

Проблема збереження цінного історичного пам'ятника в романі Олеся Гончара набуває громадянського звучання, бо цей образ уособлює велич людини-творця, людини-воїна, людини-громадянина. "

Побудований на згадку про козащину невідомими майстрами, стоїть собор, милує душу жителів заводського селища своєю архітектурною довершеністю. Дивуються сучасники майстерності стародавніх умільців: "Зуміли ж так поставити! Скільки не їдеш, хоч до самих плавнів, а все він буде у тебе перед очима. З будь-якої точки видно собор, звідусюди!" Доля кожного з персонажів роману більшою чи меншою мірою пов'язана із цією спорудою. У ставленні до цієї архітектурної пам'ятки розкриваються характери людей кількох поколінь. Адже собор — це не просто згадка про минуле, це історія цілого народу, його традицій, його культури, його сучасне і майбутнє. Це розуміє більшість героїв твору. Для Віруньки, для Івана і Миколи Баглаїв, для Ізота Лободи собор — жива істота, яка уособлює безсмертя цілого народу. Лише один розділ роману знайомить нас з невтомним дослідником, вченим-етнографом, видатним істориком Дмитром Яворницьким, але відбиток цього знайомства залишається в нашій пам'яті надовго. Професор Яворницький ладен був пожертвувати життям заради собору, захищаючи козацьку святиню від махновського розгулу. А хіба не славним нащадком козацтва виявився Микола Баглай? Адже він зупинив розгул бешкетників у приміщенні собору, мало не заплативши за це життям. Микола Баглай і професор Яворницький утверджували невмирущу силу народу, захищаючи цей історичний пам'ятник.

А Іван Баглай та його вчитель Ізот Лобода примножили велич народу своєю працею. Іван, перебуваючи у тривалому відрядженні в Індії, допомагає металургам, при цьому спостерігаючи за тим, як у цій країні шанують історію, як бережуть збудоване предками. Отже, він теж гідний нащадок славного українського роду, бо у наших пращурів праця завжди була в пошані.

На мою думку, найбільш досконало зобразив Олесь Гончар старого металурга Ізота Лободу. Постать цієї людини ніби уособлює в собі нероз-

ривну єдність минулого, сучасного і майбутнього. У минулу війну він разом з такими ж патріотами рятував Титана, навчив металургійній справі не одне покоління робітників. За визначенням Лободи-сина у нього "козацька волелюбна душа". Вийшовши на пенсію, Ізот Іванович став на сторожі навколишнього середовища, охороняв Скарбне від бракон'єрів. У цьому вчинку поєднуються сучасне і майбутнє, бо робив він це в ім'я прийдешнього. Ось і виходить, що все своє життя Ізот Лобода захищав рідну землю, Вітчизну від батькопродавців, які "пів-України пустили на дно, думали море збудують, а збудували болото! Гниллю цвіте, на всю Україну смердить!..." Він не поодинокий у своїх вболіваннях.

Саме через ставлення до собору розкриваються характери і Вірунь-ки, і Єльки, і Шпачихи. Хоча всі три жіночі образи дуже різні за вдачею і за віком, але є між ними і спільне: всі вони дуже тонко відчували людську підлість і противились їй, але кожна по-своєму. Шпачиха, ця непроста і незвична постать, зберегла в собі людяність, щоб дати опір висуванцеві Лободі і цим стати на захист собору: "Звиняй мені, Володимире, але не в той бік ти думаєш".

Вірунька — молода, сильна, вольова, смілива жінка. Вона відкрито звинувачує Лободу у крадіжці таблички з собору. Віруньчина чистота і вірність ніби знаходять підтримку з боку собору, у його стійкості. "Собор ніби має в собі щось від стихії, навіває щось таке ж велике, як навівають на людину степ, або ескадри хмар, або окутані вічними димами чорні індустрійні бастіони заводів..."

На Єльку собор спочатку навіював страх, потім — спогади про ганьбу, і лише завдяки Миколі дівчина починає усвідомлювати і значення цієї величі для людей, і свою значимість у світі. ,

Персонажі твору ставляться до архітектурної споруди в залежності від свого світобачення, ерудиції, совісті, але приємно відзначити, що порядних людей у світі значно більше, ніж негідників. Я сподіваюсь, що більше ніхто і ніколи не дозволить бюрократові розчерком пера знівечити долю не тільки споруди, а і людини, і собори наших душ залишаться незайманими.

КРАСА ЛЮДИНИ-ВОЇНА ЗА РОМАНОМ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА "ПРАПОРОНОСЦІ"

Тема героїки нашого народу в роки Великої Вітчизняної війни була, є і буде актуальною, поки залишаються в пам'яті нашого народу її страхіття, поки живі учасники і очевидці воєнних подій, поки звучатимуть у наших серцях їх спогади. Отже, вічна тема... Вічна, бо антивоєнна тематика — це утвердження миру, це гуманізм, це всенародна пам'ять про жертви фашизму, це вічна слава тим, хто наблизив світлий день Перемоги. Мільйони людей доклали своїх зусиль до цієї події. Серед них не тільки воїни-визволителі. Серед них партизани і підпільники, працівники тилу, які кували зброю для армії. Про всіх цих людей можна сказати багато теплих слів. Але основний тягар війни лежав на тих, хто був на ледь передньому краї. Всі випробування народ витримав з честю. Дуже багато книг написано про війну. Різні епізоди, різні люди, різний час і місце подій. Але об'єднує усі ці твори одне: високі моральні якості воїна-визволителя. Інакше і не могло бути. Як можна звільняти з фашистського рабства людей, до яких ти байдужий? Ні, не може бути визволителем людина, яка не здатна на самопожертву в ім'я іншої людини.

Мимоволі згадуються "Прапорonosці" Олеся Гончара. У цьому творі наші воїни несуть народам визволеної Європи прапор гуманізму.

Згадаймо персонажів трилогії. Які красені! І зовні, і внутрішньо. Красивий своєю вірністю Юрій Брянський. Він молодий і вродливий, нагадує чимось пісенний персонаж, бо "як соняшник у цвіту" чистий і урочистий чекає наступу. Яким внутрішньо красивим постає поруч з ним непоказний телефоніст Маковей, що ніколи не залишає своїх обов'язків, готовий вдень і вночі налагоджувати зв'язок. Як люблять

цього юнака всі бійці, лагідно називаючи Маковейчиком-соловейчиком. Скільки їх, невтомних трудівників війни, ризикуючи життям, виконували свою почесну роботу, звільняли людство від ворога. Тільки зрідка вони усвідомлювали свою почесну місію, а може, навіть і не усвідомлювали, а просто раділи за визволених. "Гарно рятувати людей",— ця фраза належить небагатослівному сержанту Козакову. А Роман Бла-женко вважає, що йому і його співвітчизникам "наче на роду написано

— завжди всіх визволяти і всіх рятувати".

Безумовно, війна — це не свято і не розвага, війна часом оздоблювала людей, робила їх іноді жорстокими. Взяти хоча б лейтенанта Сагайду. Особиста трагедія — втрата сім'ї і зрада нареченої надовго отруює його серце ненавистю. Тільки зустріч зі словацькою партизанкою Юлічкою дає Володимирові усвідомлення значимості своєї місії: "Наче розбагатів несподівано, наче вперше повністю відчув свою велику солдатську гідність..."

Вражають взаємини Черниша і Шури Ясногорської, які бояться зізнатись у своєму коханні, щоб не образити пам'ять загиблого Брянського. Євген навіть соромиться своєї сили і здоров'я, коли проходить повз поранених. Він відмовляється служити в штабі, бо вважає свій обов'язок перед Батьківщиною — бути на передньому краї.

У творі немає негативних образів серед радянських солдат. Той, хто повсякчас ризикує життям в ім'я людства, не може бути поганою людиною, бо має чисті наміри.

Брати Блаженки вродливі своїми братерськими узами, Хома Хаєцький

— своїм ідейним зростанням і усвідомленням людської величі: "...Ти не якийсь там ай-цвай, ти — великий чоловік! На тебе світ очима пряде".

Особливою замріяністю оповитий образ Шури Ясногорської. Вона є втіленням отієї краси вірності, чистоти, порядності, яку уособлює Брянський.

Говорять, що у війни не жіноче обличчя. Напевне, що це так. Війна уособлює жах, кров, дим, смерть. Але через роки і століття нам уявлятимуться чисті і чесні обличчя, праведні очі тих, хто пройшов через воєнне лихоліття, несучи любов і людяність, вірність своєму народові і своїй Вітчизні, свободу народам Європи.

ГУМАНІСТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ В НОВЕЛАХ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Олесь Терентійович Гончар — автор багатьох прозових творів. Його майстерність вражає людей різних поколінь, проте широкому читацькому колу він відомий як автор великих прозових полотен і майже зовсім незнаний як новеліст.

На мою думку, це не виправдано. Адже в малому жанрі письменник має бути більш конкретним і лаконічним і при цьому повно розкрити і тему твору, і образи. Олесь Гончар саме і є тим письменником, який зміг у невеликому за обсягом творі вмістити і глибину людських почуттів, і розповідь. В цьому гармонійному поєднанні розкривається увесь Гончар. Він ніби присутній на місці кожної дії.

Я прочитала багато новел Олесь Гончара. Дуже мені подобаються твори на воєнну тему, де автор не просто розповідає про людину на війні, а розкриває людські почуття, людські думки, людські мрії.

Новела "Модри Камень" — це твір про кохання. А мені, як і кожній дівчині, ця тема

дуже близька, бо вона навіває романтичні думки. Мені так прикро, що розбилось два щастя, знівечено дві молоді долі. Адже зі смертю словацької дівчини Терези вбито і мрії про щастя у юного радянського солдата, якому вона врятувала життя, їхнє кохання не встигло розквітнути, його знищили вороги.

Але найбільше вразив мене ще один твір про кохання. За мить щастя Сашко поплатився своїм життям. Новела так і називається "За мить щастя". Артилерист Сашко закохався в угорську жінку Ларису. Це було кохання "з першого погляду". Звичайна селянка видалась йому небаченою красунею, адже юнак чекав любові і вона прийшла до нього у перше повоєнне літо. Я розумію, що не можна бути щасливим за рахунок чужого життя, не виправдовую Сашка, який поранив Ларисиного чоловіка, але мої симпатії на боці закоханих. Рішення військового трибуналу мене вразило, можливо, більше, ніж Ларису, бо я вболівала за них обох. Як неймовірно боляче читати про прощання закоханих перед Сашковою стратою! Я розумію почуття його друзів-фронтовиків! Скільки мужності потрібно самому юнакові для усвідомлення того, що він гине в ім'я батьківщини, яку захищав. Знову і знову перечитуючи рядки новели, я не погоджуюсь із жахливим вироком, бо впевнений, що воїна-захисника можна було виправдати. Мені здається, що, працюючи над" новелою "За мить щастя" Олесь Терентійович теж був на боці кохання.

Я із задоволенням прочитала новелу "Усман та Марта". Вона сповнена такої ніжності, що хочеться радіти разом з юними серцями сина полка і латвійської дівчинки. "Хлопець не приховував перед нами свого захоплення Мартою, своїх бурхливих юнацьких переживань; і перше їхнє кохання, займаючись, як вранішня зоря, над ними двома, клало свої відсвіти на всю батарею."

Але не менше мені подобаються і твори про мирне життя. Під час знайомства з новелою "На косі" я дивувалась органічній єдності природи і людини. Здавалось, що я глибше зрозуміла те, що ми, люди, — це невеличка частинка великої і могутньої природи. Тому ми не маємо права бути жорстокими з нею, вона нам цього не вибачить. Не вибачать нам і наші нащадки, якщо ми не збережемо для них навколишній світ. Важливо навіть не те, що ми самі нічого не псуємо і не руйнуємо. Важливо, щоб наше покоління не стояло осторонь, коли поруч будуть руйнівники, і своєчасно вміли зупинити руку браконьєра.

Читаючи твори Олесь Гончара, дуже відчутно усвідомлюєш, що ти людина, що саме від тебе залежить завтрашній день твій і твоєї країни, від тебе залежить, щоб навколо була не руїна, а чари-комиші, які уособлюють рідну землю і яким можна сказати: "Хай не висохнуть ваші озера, не розлетиться птиця, хай нічим не затьмарені будуть ваші чудові зорьки!"

МОЇ РОЗДУМИ НАД ТВОРАМИ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Моє перше знайомство з творами Олесь Гончара відбулося дуже давно. Коли я був дуже малим і ще не вмів читати, моя мама прочитала мені тоненьку дитячу книжечку "Ілонка". Книжечка була добре ілюстрована і цим привертала мою увагу. Мене приваблювала маленька дівчинка, яка довірливо сиділа на руках у якогось чоловіка і

дивилася в далечинь. Я довго зберігав улюблену книжечку, а згодом, підрісши, читав її своїй молодшій сестрі. Що сподобалось мені в цій новелі Олесь Гончара? Мабуть, щирість і простота розповіді. З того, вже тепер далекого дитинства, я проніс любов до рідного слова. І все це завдяки одній тільки новелі.

Я прочитав багато творів свого улюбленого письменника. Олесь Гончар для мене уособлення усіх людських чеснот, бо тільки дуже хороша людина може так писати про іншу людину: людину-воїна, людину-трудівника.

Мені здається, що про Велику Вітчизняну війну я дізнався значно більше саме з творів Гончара, ніж з підручника історії. Тепер, дивлячись на сивих ветеранів, я пильніше прислухаюсь до їх спогадів, уявляю юнаків і дівчат, які в грізні роки лихоліття стали на захист рідної землі.

Мій прадід загинув, захищаючи Україну, у 1944 році. Тоді йому не було й тридцяти років. Його поховано десь на Львівщині у братській могилі. Коли я закінчу школу, то обов'язково побуваю там, вклонюсь його пам'яті. Можливо, історія моєї родини спонукала мене до читання

говорити, того репресували, а інші — мовчали, бо боялись. Але в роки шістдесяті де взялось стільки лобід, щоб заборонити "Собор", щоб заарештувати Стуса, вкоротити життя Симоненкові? Адже всі гарненькі хлопчики й дівчатка йдуть до школи всіх їх вчать бути порядними людьми, то де ж беруться негідники? Мені важко уявити, що серед моїх однокласників хтось здатен досягати мети, використовуючи підлість.

А втім, життя покаже... Але те, що такі тиші як Володька Лобода є і в наш час, я впевнений. На доказ цього твердження у мене є багато прикладів. Ось один із них. Неподалік від мого будинку знаходиться джерело. Люди з кількох житлових масивів беруть з нього воду. Джерело добре обладнане для зручності, підступи до нього вимощені тротуарною плиткою, а поза ним — болото, зроблене якимись горе—господарями. Ще минулого літа на місці болота був ставок, в очеретах гніздилися дикі качки, виводили каченят, навіть на зиму не відлітали, бо джерельна вода не замерзала, а люди підгодовували своїх улюбленців.

Потім хтось вирішив розчистити ставок. Нагнали техніки, зруйнували греблю, знищили дерева і прибережні очерети, розігнали качок — і покинули, залишивши мілке болото, або, краще кажучи, велику калюжу. Тепер, крім комарів, ніякої насолоди ніхто не одержує. От вам і вболівання за екологію!

Це не поодинокий приклад. Проїжджаючи старими вулицями, часто бачиш порожні будинки. Не всі вони були в аварійному стані. Господарі слідкували за своїм житлом. Комуś спало на думку знести район, щоб будувати щось інше. Потім плани змінились — і стало в нашому місті більше глухих закутків. І це в той час, коли деякі старі райони і справді потребують поновлення.

Чи відповідатимуть такі лободи, якщо не перед людьми, то перед своєю совістю? Мабуть, навряд. Бо якщо існує така безгосподарність, значить не у всіх є совість.

А скільки в нас притулків для самотніх пенсіонерів, від яких відреклися діти, а скільки сирітських будинків для дітей, яких покинули батьки! Отже, лобід і в наш час

достатньо. Тільки вони реформувалися або в бізнесменів, яким усе дозволено, або в "малозабезпечених", яким "не під силу" годувати батьків чи дітей. Прикро, що такі відщепенці ганьблять не тільки свою державу, а і увесь рід людський.

Я вважаю, як би не було нашим людям економічно важко, вони повинні залишатись людьми. Сподівалось, що наше покоління буде спроможне дати відсіч усім лободам, які гальмують економічний розвиток України. Тільки тоді ми побудуємо державу, в якій все буде зроблено в ім'я людини.

творів Гончара на воєнну тематику. Затамувавши подих, я читав рядки "Прапорonosців", в яких полк Самієва перетинав кордони України. Подумати тільки! Йшла війна, а молоді і вродливі юнаки і дівчата ризикували життям, йшли у бій. Але в той же час вони шанували людину, вони раділи і плакали, сумували і сміялись, любили і дружили. Вони знали ціну людському життю, але ніколи не ховались за спини інших людей. Мені часто згадуються слова Брянського: "Найкращі воїни — це вчорашні робітники, шахтарі, комбайнери, трактористи, взагалі люди чесних трудових професій. Адже війна — це насамперед робота, найтяжча з усіх відомих людині робіт, без вихідних, без відпусток, по двадцять чотири години на добу".

Серед моїх улюблених творів Гончара є роман "Людина і зброя". Гортаючи сторінки твору, я неначе знову проходжу вулицями рідного Харкова у воєнні часи, неначе зустрічаюсь з героями твору, сміливими студбатовцями. Говорять, що сила нашого народу не в зброї, а в людях. Підтвердження цьому я знайшов на сторінках роману, у роздумах Богдана Колосовського: "Мало в нас зброї, але найміцніша гартована зброя — у нас самих, в нашій волі, в наших серцях".

Дуже вразив мене і роман "Твоя зоря". Дійсно, поки є серед нас такі люди, як Кирило Заболотний, то є з кого брати приклад, є на кого рівнятись. І добре, коли перед людиною завжди сходитиме зоря, зоря чистоти, щирості, гуманізму.

Я впевнений, що Олесь Гончар був саме такою людиною, як його герої, вірною і відданою. Адже в усіх його творах — частинка його душі, яку він щедро подарував нам, читачам. Скільки б не пройшло років, а твори Олеся Гончара будуть актуальними, бо людяність, яку ці твори пробуджують у читачів, — вічна категорія, без якої не може існувати жоден народ.

ВОЛОДЬКА ЛОБОДА В НАШІ ДНІ

Є багато прикладів у літературі, коли образи художніх творів чітко розмежовуються на позитивні і негативні. Читаєш і думаєш: "От би так і в житті!" Тоді можна було б уникнути поганих людей, прогнозувати негативні обставини і обходити їх стороною. Але, на жаль, в житті значно складніше. Не відразу побачиш, хто є хто. Тому так часто можна потрапити в якусь халепу, товаришувати не з тими людьми.

Недавно я прочитав роман Олеся Гончара "Собор". Цей твір вразив мене своєю правдивістю. Розповідається в ньому про події епохи років шістдесятих, але і зараз роман актуальний. Він звучить застереженням і нам, і нашим нащадкам: "Люди, будьте людьми!"

Зараз відроджується багато храмів: будуються нові, реставруються вже існуючі. Але

можна ж було їх і не руйнувати, якби наші попередники думали про майбутнє.
Безумовно, то була доба сталінізму; хто міг